

Iannis Xenakis élete és munkássága

Iannis Xenakis (1922, május 29. – 2001. február 4.) görög származású zeneszerző, zenei teoretikus, építészmérnök. Gyerekkorában zene iránt érdeklődő családja keltette fel érdeklődését a zene iránt. Zenei tanulmányai során került közel a tradicionális és szakrális görög zenéhez. Később, az építészmérnöki egyetemen töltött évei alatt zeneelméletet tanult. Az 1940-ben kitörő háború miatt félbe kellett szakítania tanulmányait. Egy utcai tüntetésen, 1944 decemberében komoly sérüléseket szerzett, melyekből csodával határos hogy felépült, azonban fél szemét elvesztette. A későbbi háborús körülmények, illetve kommunista nézetei miatt, 1947 novemberében Párizsba emigrált.

Párizsban megismerkedett Le Corbusier-rel, akinek a stúdiójában dolgozhatott, illetve akivel együtt munkálkodott, aminek később megvalósult eredménye a Sainte Marie de La Tourette, illetve a brüsszeli Expo '58 világkiállításra készített Philips Pavilion. Ezekben az években is folytatta zenei tanulmányait, azonban tanárai egymás után utasították el Xenakis műveit, nem tartották zenének munkásságát. Olivier Messiaen-nel való találkozása azonban nagy hatással volt rá, rögtön felismerte Xenakis tehetségét. Messiaen óráin megismerkedett számos kortárs zeneszerző munkájával, a szerializmussal, az elektronikus- és konkrét zenével.

Az 50-es évektől kezdve Európa szerte is elismert művésszé vált, amerikai és európai egyetemeken tanított, műveit világszerte számos fesztiválon előadták. Írásaiban az általa alkalmazott stochasztikus folyamatokról, játék elméletéről és a számítógép által segített zeneszerzésről értekezik.

Műveiben a szólamok hangjainak időbeli eloszlásához, hangerejükhöz, hangmagasságukhoz különböző képleteket és kikötéseket alkalmazott. Például Pithoprakta c. darabjában a gáz statisztikus mechanikáját (Maxwell-Boltzmann-eloszlás), Diamorphoses c. darabjában a statisztikus eloszlás elméletét, Achorripsis c. darabjában a minimális kikötés elméletét, ST/10 és Atrées c. darabjaiban a normális eloszlás elméletét, Analogique c. darabjában egy stochasztikus folyamatot (Markov-lánc), Duel és Stratégie c. darabjában a játékelméletet, Nomos Alpha c. darabjában a csoportelméletet, Herma és Eonte darabjaiban a csoportelméletet, N'Shima c. darabjában a Brown-mozgás elméletét használja fel. Életművének kis százalékát teszik ki elektroakusztikus művei, viszont a késő 20. század zenei gondolkodására nagy hatással voltak. Ilyen munkái Concret PH (1958), Analogique A–B (1958–59), Bohor (1962), La légende d'Eer (1977), Mycenae-Alpha (1978), Voyage absolu des Unari vers Andromède (1989), Gendy301 (1991), és S709 (1994).

1979-ben kidolgozott egy számítógépes zeneszerző eszközt (UPIC - Unité Polyagogique Informatique CEMAMu), amit végül a CEMAMu (Centre d'Etudes de Mathématique et Automatique Musicales) fejlesztett ki. A software segítségével grafikai jeleket lehetett hangzóanyaggá alakítani. Mycenae-Alpha c. műve volt az első amit ezzel az eszközzel szövegezt meg.

Több éves betegeskedés után 2001. február 4-én halt meg Párizsban. Xenakis-t az utókor egyik legmeghatározóbb háború utáni avant-garde zeneszerzőként tartja számon.

Matematika modellek zenei felhasználásával, elektronikus zenei fejlesztéseivel és az építészet zenébe való integrálásával kora úttörőjének számított.